

Paweł Kuglarz

"Kurze Geschichte des Deutschen Katholizismus, 1800-1960", Heinz Hürten, Mainz 1986 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 33/3-4, 217-218

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krytycznie wyraża się Primetshofer o wydzieleniu stowarzyszeń życia apostołskiego z instytutów życia konsekrowanego. Brak zobowiązania do praktyki rad ewangelicznych bynajmniej nie stanowi istotnej części składowej ich własnej świadomości prawnej, gdyż istnieją stowarzyszenia, co zresztą Kodeks przyznaje, których „członkowie podejmują rady ewangeliczne przez jakieś więzy określone w konstytucjach” (kan. 731 § 2). Ponadto nawet w stowarzyszeniach, w których nie składa się żadnych zobowiązań, mówi się o tzw. zobowiązaniu domyślnym, ponieważ *de facto* życie według rad ewangelicznych jest podstawą ich egzystencji i działania. Także nazwę „...życia apostołskiego trudno uznać za udaną. Określenie to wywołuje wrażenie, jakoby apostołstwo było cechą charakterystyczną jedynie tych stowarzyszeń, co oczywiście nie odpowiada prawdzie. Nadto inne jeszcze elementy strukturalne stowarzyszeń (np. życie wspólne, obowiązek noszenia stroju własnego lub duchownych diecezjalnych) powodują, iż zewnętrznie i prawnie są one bardziej zbliżone do instytutów zakonnych aniżeli instytuty świeckie. Część tych spraw stanowi relikw historycznego i w przyszłości trzeba je inaczej unormować (s. 218—219).

Panorama poruszonych wyżej kwestii przekonująco dowodzi wysokiego poziomu naukowego recenzowanej pracy Primetshofera. Doskonała orientacja w całości prawa zakonnego poparta wieloletnim doświadczeniem praktycznym (piastuje odpowiedzialne urzędy w swojej prowincji zakonnej) umożliwiła mu napisanie komentarza przejrzystego, zwięzłego, o skondensowanej treści, wnikliwie ukazującego dodatnie i ujemne strony kodeksowej regulacji prawnej, a wskutek tego bardzo przydatnego dla celów naukowo-badawczych, dydaktycznych i praktycznych.

Bronisław Wenanty Zubert ofm

Heinz Hürten, Kurze Geschichte des deutschen Katholizismus 1800—1960

Mathias-Gründweld Verlag, Mainz 1986, ss. 280.

Monografia Heinza Hürtena *Kurze Geschichte des deutschen Katholizismus 1800—1960* należy do najnowszych publikacji w tej dziedzinie. Została wydana w znanej serii Kommission für Zeitgeschichte poświęconej zagadnieniom historii katolicyzmu w Niemczech w XIX i XX wieku.

Głównym przedmiotem tej pracy jest rozwój niemieckiego katolicyzmu, rozumianego zgodnie z określeniem jednego z najwybitniejszych teologów XX wieku Karla Rahnera jako całość wszystkich przejawów życia i skutków działania Kościoła w społeczeństwie, które uwarunkowane są przez zmieniające się okoliczności i dlatego nie mogą

być rozumiane ani jako istota Kościoła ani jako jego konieczny historyczny przejaw.

Na drugim planie znajduje się natomiast ewolucja Kościoła hierarchicznego. Hürten koncentruje się na przedstawieniu uwarunkowań historycznych, które wpłynęły na powstanie i rozwój katolicyzmu jako ruchu świeckich.

Wskazuje na załamanie się w wyniku Wielkiej Rewolucji Francuskiej ówczesnych struktur kościelnych i powstanie nowego typu stosunków Państwo-Kościół, opartych głównie na konkordatach. Kościół poszukiwał nowych skutecznych form działania w państwie i właśnie rodzący się katolicyzm stwarzał taką szansę.

Następnie autor analizuje znaczenie Wiosny Ludów 1848 dla Kościoła, wskazując na jej istotny wpływ na powstanie stowarzyszeń katolickich, z czasem przekształcających się w partie polityczne.

Z kolei opisując okres Kulturkampfu przedstawia jego wpływ na powstanie nowego modelu wzajemnej relacji między Kościołem a Państwem. Niektóre elementy powstałego wówczas modelu są aktualne do dzisiaj, a przynajmniej były do Vaticanum II np. kwestia zgody państwa przy mianowaniu na niektóre urzędy kościelne.

Najbardziej interesujące dla historyka prawa są rozważania Autora zamieszczone w części pracy poświęconej okresowi Republiki Weimarskiej 1919—1933 oraz III Rzeszy 1933—1945. Hürten przedstawia tam kształtowanie się prawnych zrębów stosunków państwowo-kościelnych, mianowicie uregulowania konstytucji Weimarskiej oraz postanowienia konkordatów krajowych zawartych z Bawarią (1925), Prusami (1929) oraz Badenią (1932).

Szczególne miejsce w pracy ma analiza konkordatu z III Rzeszą (1933). Ukazuje ona w sposób zupełnie nowy dla polskiego czytelnika okoliczności w jakich doszło do zawarcia tej umowy. Wskazuje także na niezwykle korzystne dla Kościoła poszczególne postanowienia które stały się w następnym okresie podstawą do obrony Kościoła przed „zgajszaltowaniem”.

Walka Kościoła katolickiego w latach 1933—1939 o prawo do wypełniania swojej misji duszpasterskiej o stowarzyszenia, prasę i szkolnictwo katolickie stanowi kolejny przedmiot rozważań Autora.

Prace Hürtena kończy przedstawienie bujnego okresu rozkwitu katolickiego do czasu rozpoczęcia Soboru Watykańskiego II. Reasumując, należy stwierdzić, że monografia ta stanowi istotny wkład w badania nad dziejami stosunków Państwo — Kościół i w sposób nowatorski dla polskiego czytelnika przedstawia szereg kontrowersyjnych problemów w tej dziedzinie. Cennym uzupełnieniem pracy są obszerne wskazówki bibliograficzne.

Paweł Kuglarz